

Hoofdstuk 2

Ontstaan, orthodoxie en orthopraxie

Hoofdstuk 2

**Ontstaan en
verspreiding
(0-60)**

**Groei, uitbouw
en vervolging
(60-311)**

**Keizerlijke kerk
(311-410)**

**Vroege
middeleeuwen
(410-1054)**

**H2 Ontstaan,
orthodoxie en
orthopraxie**

Hoofdstuk 2. Ontstaan, orthodoxie en orthopraxie

1. Ontstaan en vroege verspreiding van het christendom

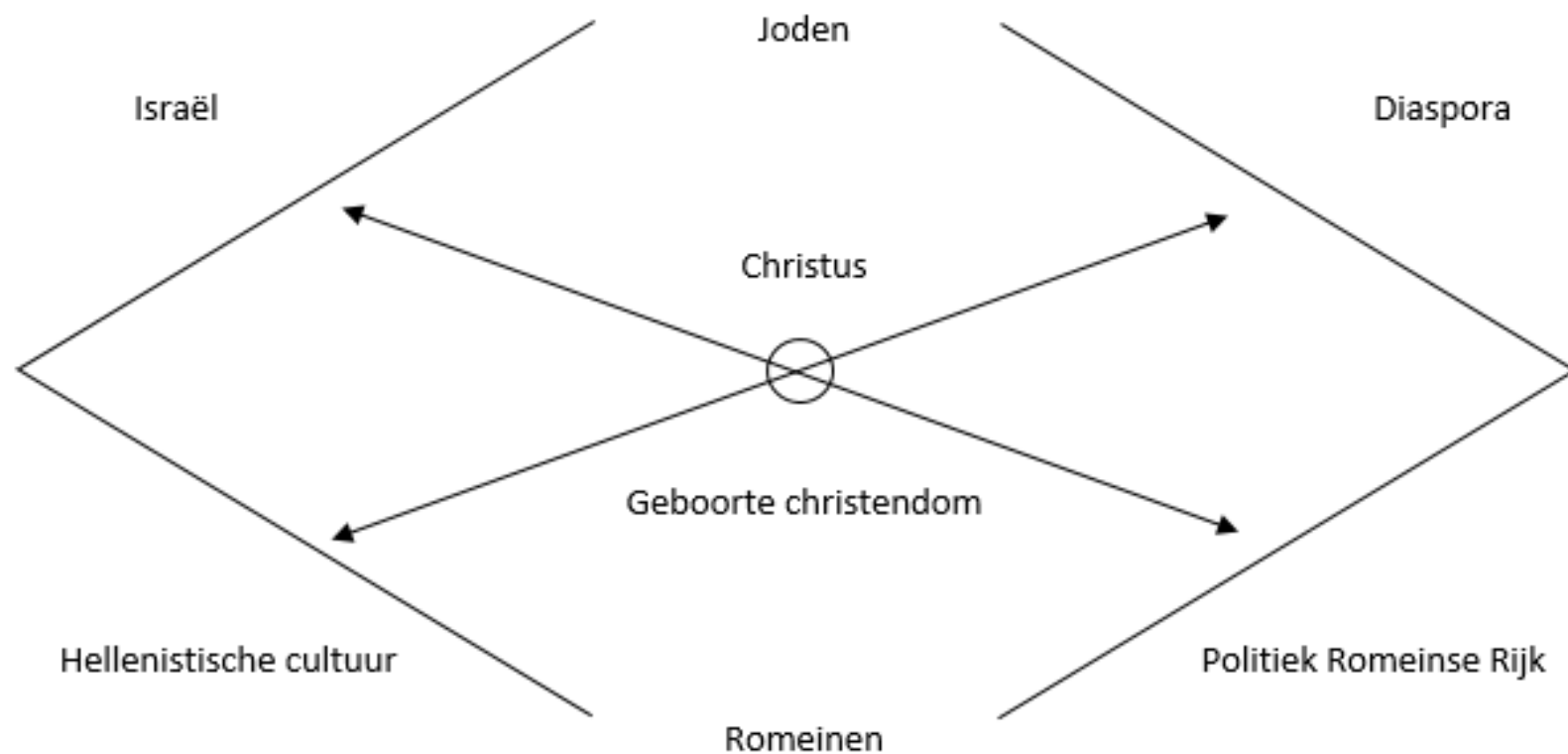
- Het Romeinse Rijk
- De heidense religieuze achtergrond
- De joden, het oude godsvolk
- De wegbereider en zijn meester

2. Orthodoxie en orthopraxie

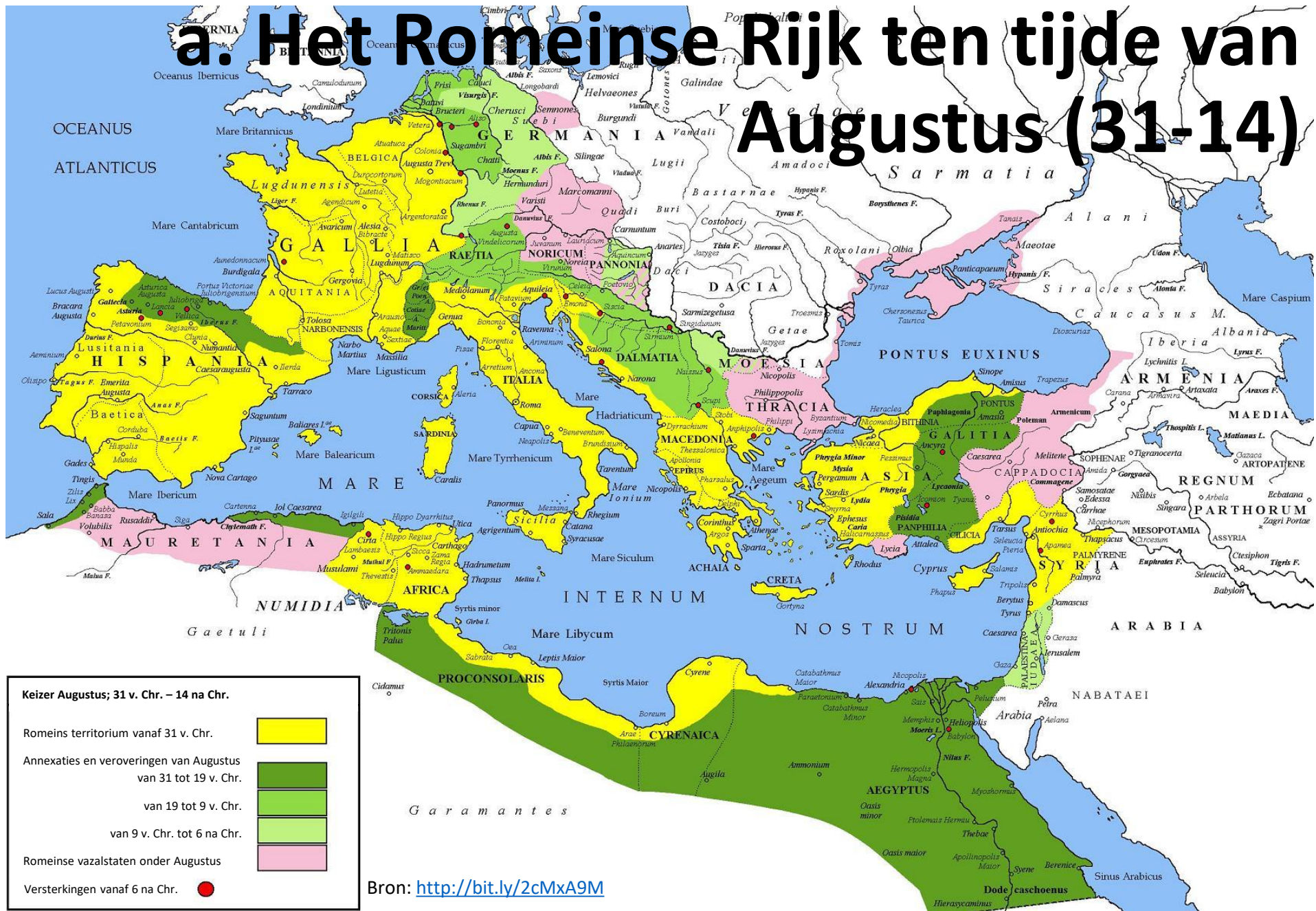
- De communio-gedachte
- Ascese en diaconie
- Liturgie of eredienst
- Doopsel
- Biecht en boete
- Feesten in de kerk

1. Ontstaan en vroege verspreiding van het christendom

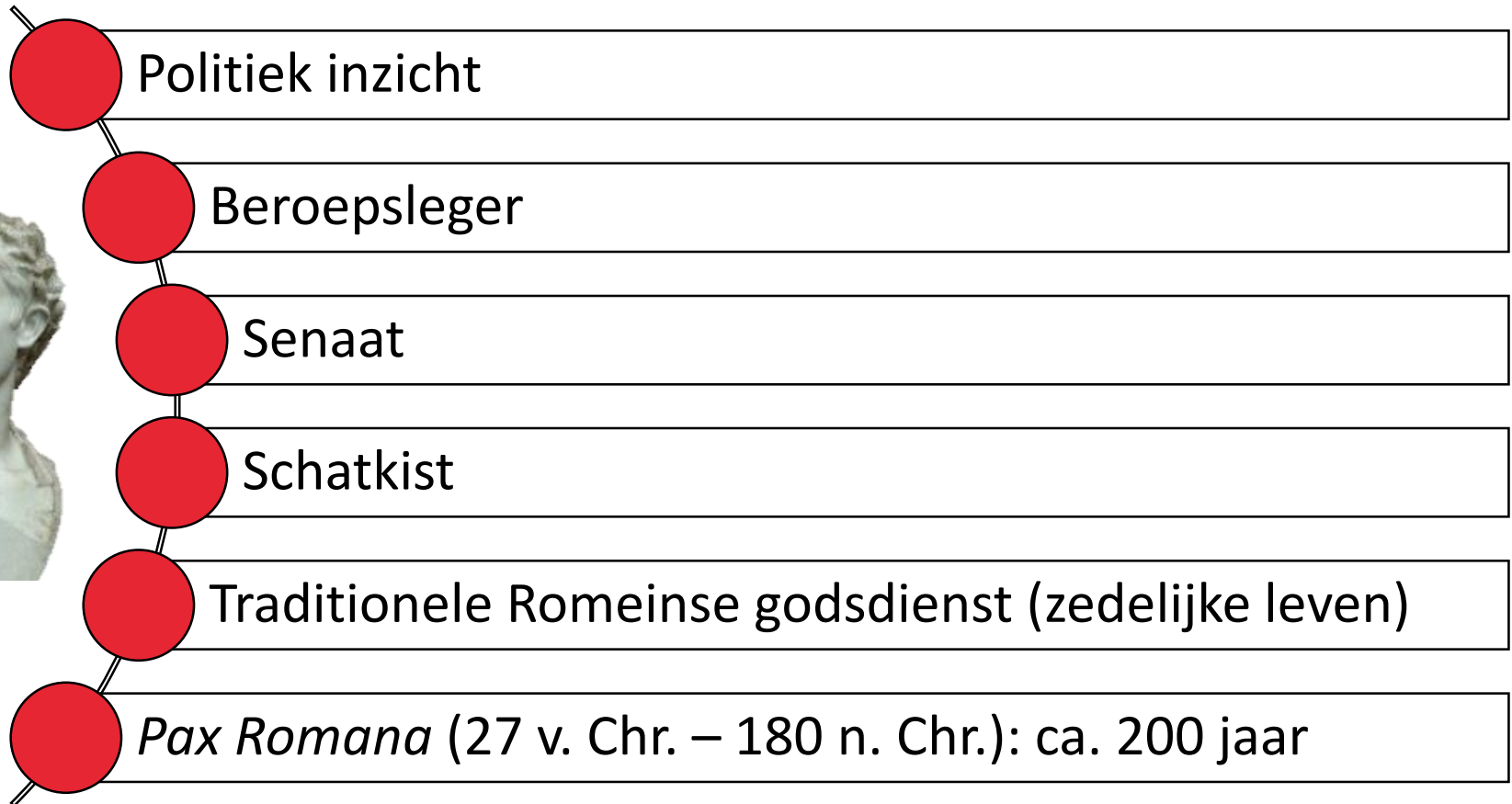
- a. Het Romeinse Rijk
- b. De heidense religieuze achtergrond
- c. De joden, het oude godsvolk
- d. De wegbereider en zijn meester

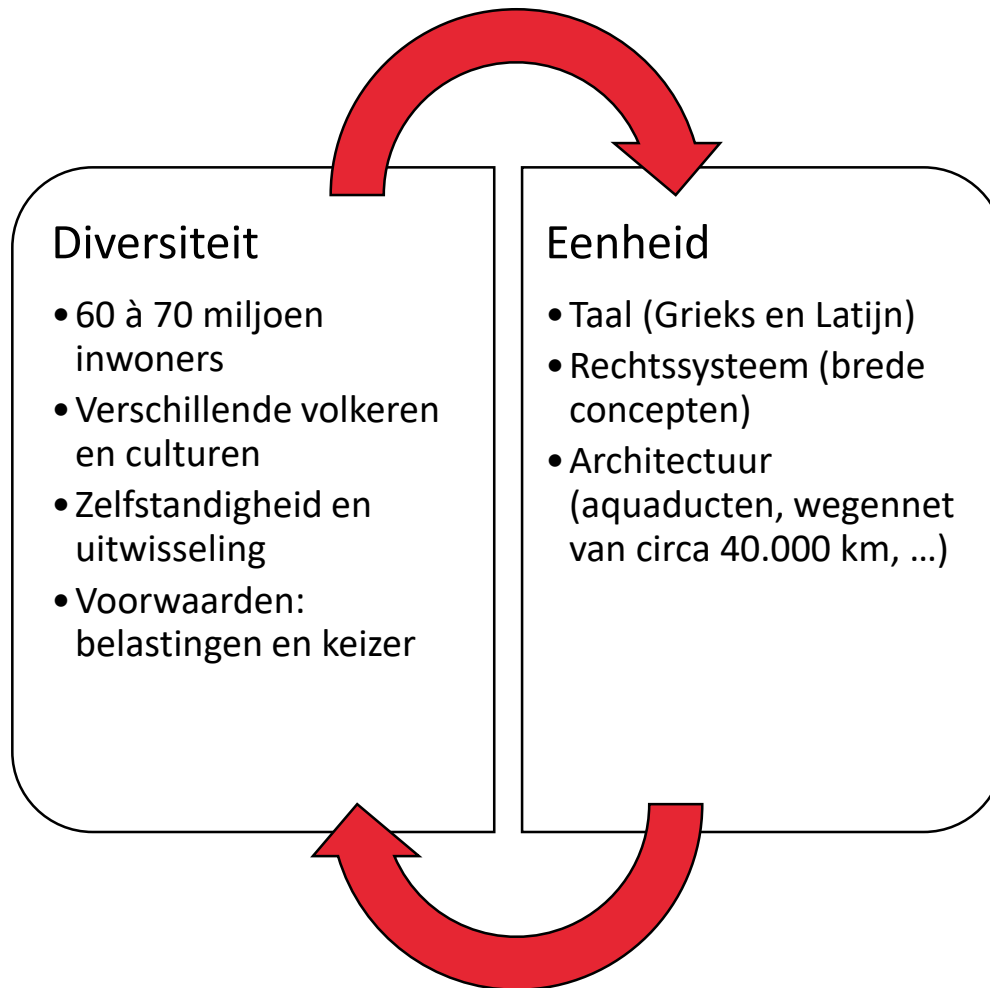
a. Het Romeinse Rijk ten tijde van Augustus (31-14)

Keizer Augustus (63 v. Chr. – 14 n. Chr.)

Het Romeinse Rijk

b. De heidense religieuze achtergrond

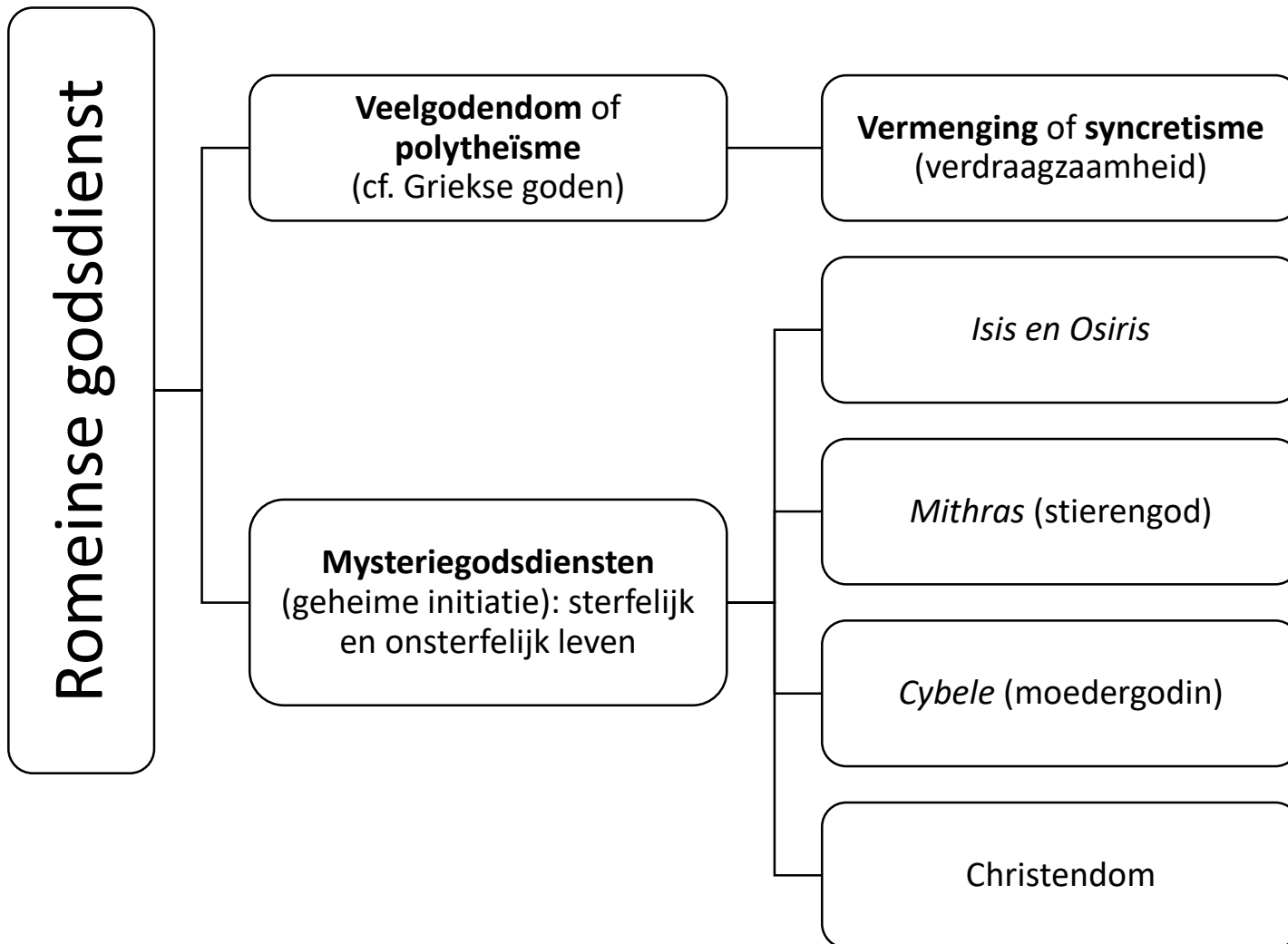
Grote zin- en levensvragen
< **Grieken** (filosofie):
richtingen en scholen

Romeinen: toepassing
dagelijkse leven

Stoa: Hoe kan de mens
gelukkig worden?
(>>> *monotheïsme*)

b. De heidense religieuze achtergrond

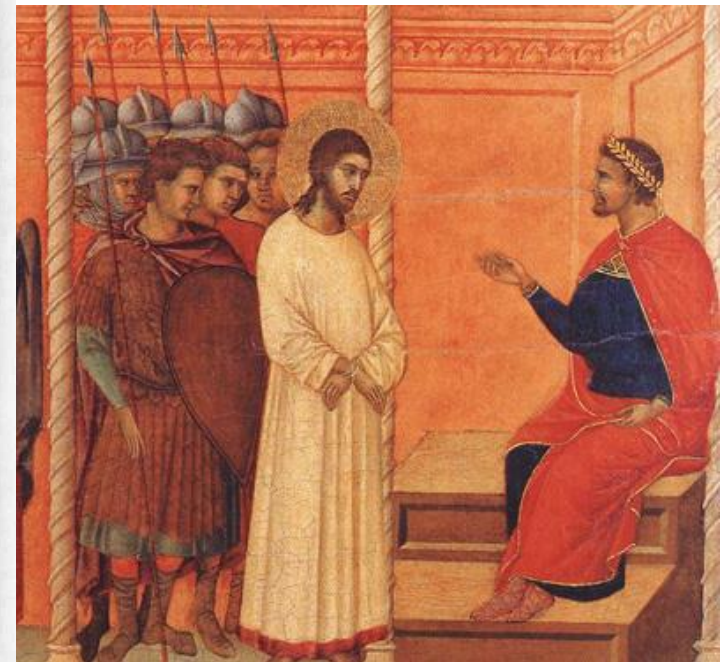
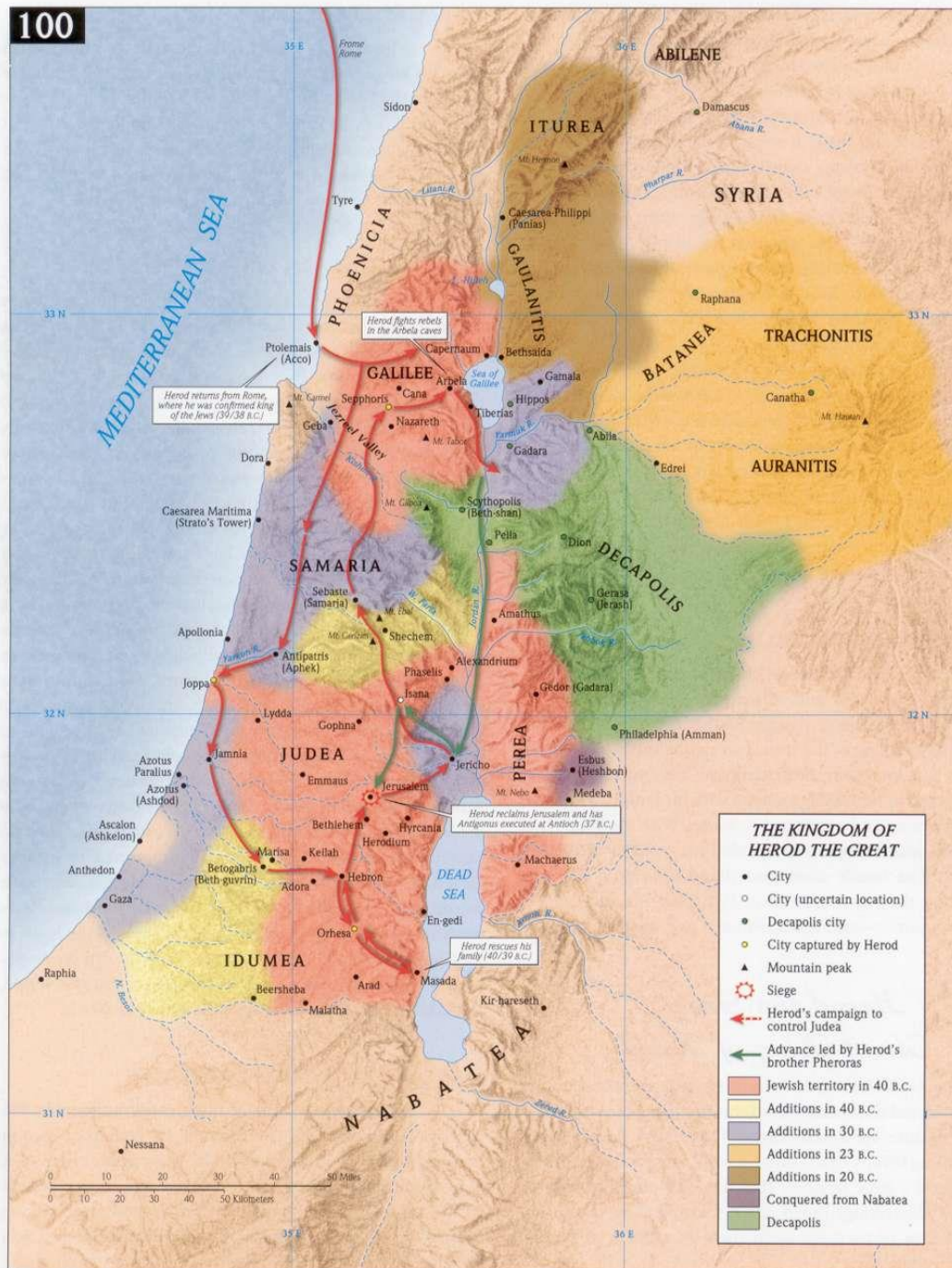
c. De joden, het oude godsvolk

Herodes de Grote (73 v. Chr. – 4 n. Chr.)

- **Vazalkoning** van Judea
- Bevriend met keizer **Augustus**
- Grote **bouwwerken**
(Caesarea, uitbreiding tempel Jeruzalem)
- **Onderdrukken** opstanden tegen de Romeinen

Verdeling van het rijk

- **Herodes Antipas**
(20 v. Chr. – c. 39 n. Chr.)
 - Onderkoning van **Galilea** en **Perea**
- **Pontius Pilatus**
 - Landvoogd van **Judea**
(26-36 n. Chr.)
 - *Sanhedrin* (Grote Raad):
eigen tradities en instellingen

c. De joden, het oude verdeelde godsvolk

Farizeeën

(Afgezonderden, Zuiveren) (Schriftgeleerden)

- Trouw aan de geschreven wet en uitleg (*talmoad*)
- Sterk politiek georiënteerd
- Messiasverwachting
- Eigen joodse beschaving/staat

Zeloten

(IJveraars)

- Sterk politiek georiënteerd
- Afscheiding
- Eigen joodse beschaving/staat
- 'Heilige oorlog' tegen 'Romeinse plundersaars'

Sadduceeën

(Voorname joden, priesterstand)

- Rijke, ontwikkelde en voorname joden (priesterstand)
- Grieks-Hellenistische beschaving
- Geschreven wet (Thora)
- Compromissen (Romeinen)

Essenen

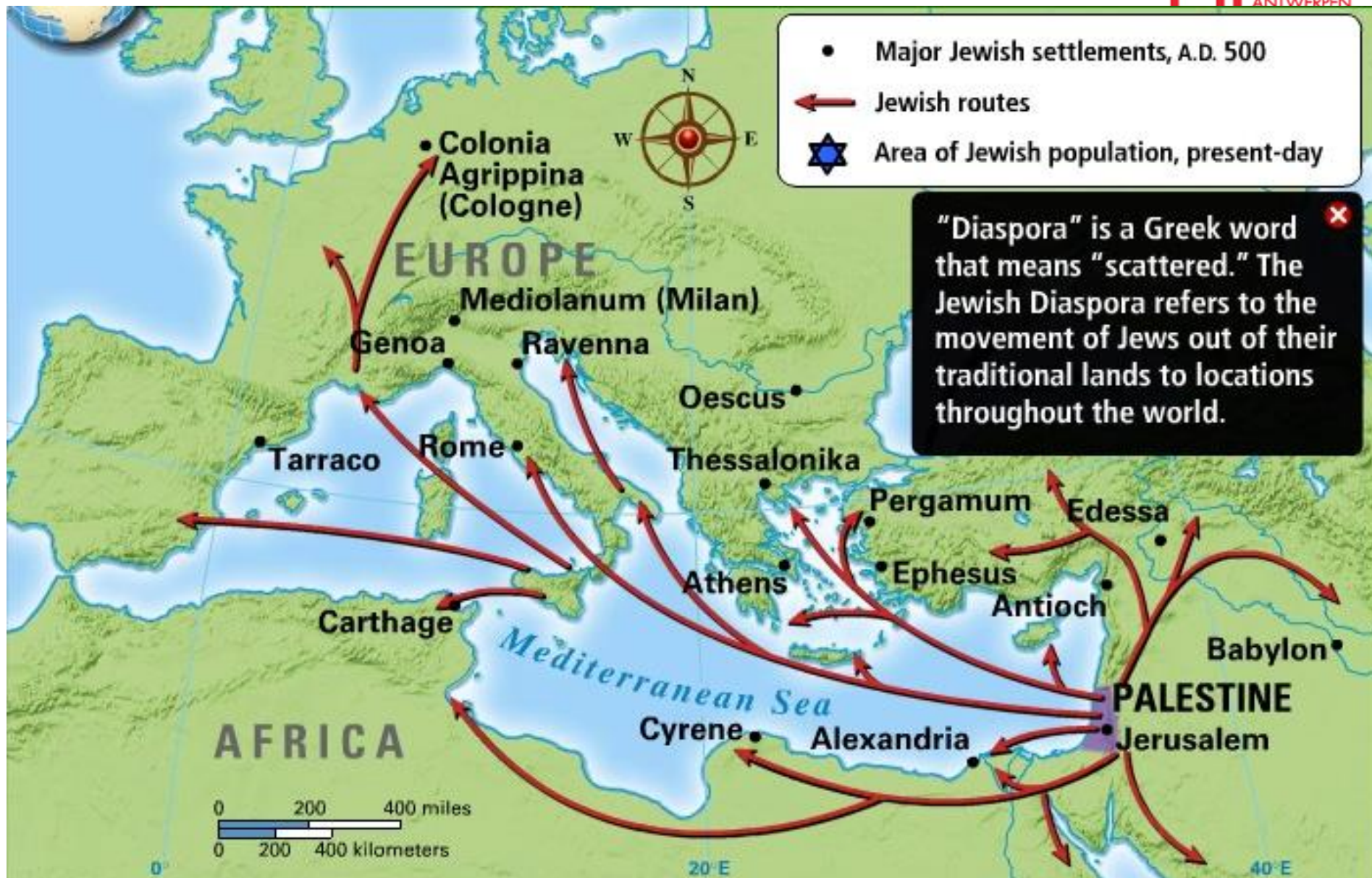
(Teruggetrokken beweging, cf. Qumram)

- Kleine vrome beweging buiten de nationale, politieke sfeer
- Uitverkiezing en Messias
- Eigen alternatieve gemeenschap

c. De joden, het oude godsvolk

Diaspora of verstrooiing

- Vanaf 8ste eeuw v. Chr.
- Uitbreiding in 6de eeuw v. Chr. (Babylonische ballingschap, cf. boek Ezra)
- ‘Wereldwijde joodse kolonisatie’ (// Romeinen en Grieken)
- Geboden die ook **buiten Palestina** in praktijk konden gebracht worden (besnijdenis, sabbat, spijswetten)
- **Synagoge** als centrale plaats
- **Jeruzalem** als heilige moederstad ↔ **Helleense wereld**

c. De joden, het oude godsvolk

Diaspora of verstrooiing

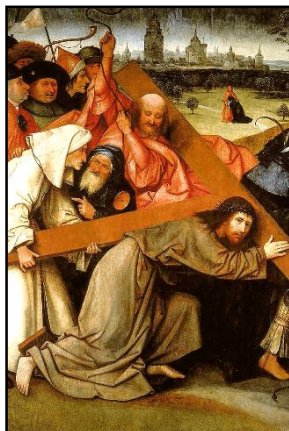
- Zending/missionering: verering van de éne God
 - **Proselieten** (heidense toegetredenen tot het joodse volk)
 - **Godvrezenden** (heidenen niet toegetreden tot het joodse volk, maar aangetrokken door monotheïsme)
- Griekse taal (cf. wereldtaal, weinig Hebreeuws)
- Septuagint (LXX, 70 vertalers, 70 dagen): Griekse vertaling OT

d. De wegbereider en zijn meester

Johannes de Doper

- “Bekeer u, want het koninkrijk der hemelen is ophanden” (Mt 3, 2)
- Messiasverwachting
- Gestorven rond 30 (onthoofd op bevel van Herodes Antipas)
 - Cf. Johannesschotels in de kunst
- Kernwoorden: bekering, boete en wet

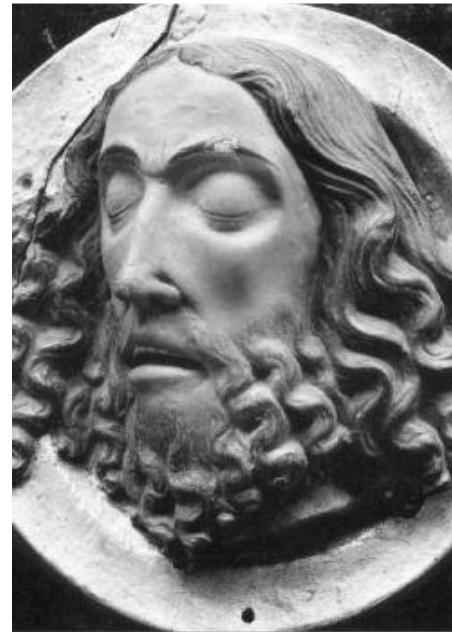
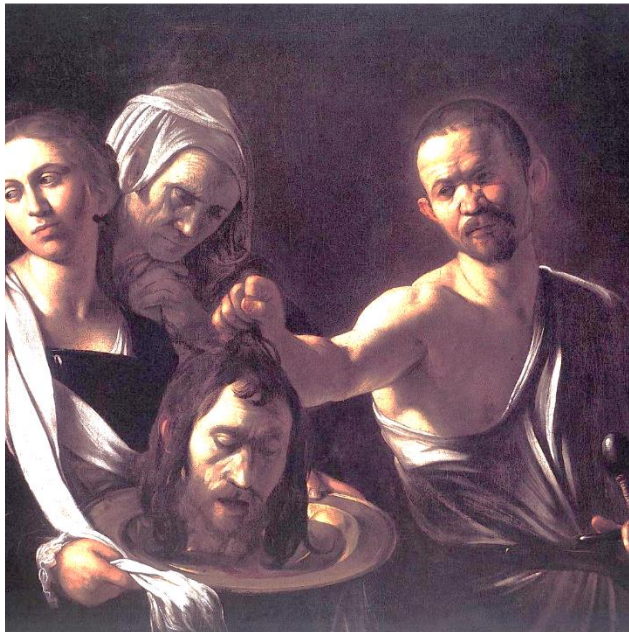

Jezus van Nazareth (Messias, Christus, de gezalfde)

- Verkondiging van één tot drie jaar met **tekenen**
- Nieuw leven in God en de komst van het Rijk Gods (nabijheid)
- Oude systeem in vraag stellen
- Grote groep volgelingen (inclusief vrouwen): herkennen en onderkennen (cf. Aramees)
- 12 apostelen (// 12 stammen van Israël)

Johannesschotels

Johannesschotels, schotels met het hoofd van Johannes de Doper, werden vanaf de Middeleeuwen vervaardigd met devotionele bedoelingen: de heilige werd onder andere aangeroepen voor de genezing van kwalen van het hoofd en de keel.

2. Orthodoxie en orthopraxie

- a. De communio-gedachte
- b. Ascese en diaconie
- c. Liturgie of eredienst
- d. Doopsel
- e. Biecht en boete
- f. Feesten in de kerk

Terminologie

Orthodoxie

< Grieks *ortos* (recht) en *doxa* (leer)

Vasthouden aan de juiste leer, de kerkelijke leer die als rechtzinnig of orthodox beschouwd wordt.

Orthopraxie

< Griekse *ortos* (recht) en *praxis* (handelen, doen)

Anachronisme (°20ste eeuw):
het juiste handelen, de
juiste praktijk

a. De communiogedachte

Griekse *koinonia* of Latijnse *communio*
(gemeenschap, verbondenheid, broederband)

- **Band** tussen de gelovigen en tussen de bisschoppen onderling en hun gelovigen
- **Hart** van de kerkbeleving (één geloof in de verrezen Heer Jezus Christus)
- Bron en uiting: **eucharistie** of maaltijd van de Heer (cf. voorbeelden) en **communiobrieven** (gastvrijheid)
- **Excommunicatie**: verbreken van de *communio*-band
- **Overtuiging**: handelen in *communio* (synodes en concilies)

b. Levensstijl: ascese en diaconie

Ascese

het zich vrijwillig
ontzeggen van aardse
genoegens om zich zo
beter op het geestelijk
leven te kunnen
toeleggen

Diaconie

de georganiseerde zorg
of liefdadigheid voor de
noodlijdenden, al dan
niet door diakens
(cf. Stefanus, eerste
martelaar)

b. Ascese en diaconie

Kennis en weten

(Grieks-Romeinse
cultuur)

Kennis is deugd
(Socrates)

Wie het goede kent, zal
ook het goede doen.

Minachting voor het aardse

(Griekse denken)

Ascese of onthouding

Vasten, onthouding van
huwelijk en seksualiteit,
opgeven van aards bezit,
leven in armoede

Onderscheid: volmaaktheid ↔ dagelijkse moraal

*Didachè of Het onderricht
van de twaalf apostelen*

Diaconie: zorg voor de
noodlijdende naaste,
christelijke armenzorg
(diakens)

“Ziet hoe zij elkander
liefhebben”

c. Liturgie of eredienst

Liturgie of eredienst

< leitourgia ('dienst van of voor het volk)

- **Geloof** belijden en vieren in **bijeenkomsten** (innerlijke leven, gestalte geven aan het geloof)
- **Opstanding** van de Heer vieren op de eerste dag van de week (*Dag des Heren, Dimanche*)
 - Lezing uit de geschriften
 - Uitleg: homilie of preek
 - Voorbeden van gelovigen
 - Dankgebed over brood en wijn (*cf. Eucharistie = dankzegging*)
 - Communie (nuttigen van de gaven)

c. Liturgie of eredienst

Agapè-maaltijd (liefdemaal)

- Gemeenschappelijke maaltijd onder vrienden, vaak vóór de eucharistieviering.
- Iedereen droeg naar vermogen spijs en drank bij, de rest werd verdeeld.
- Misbruik: “Iedereen eet haastig zijn eigen maal op, zodat sommigen honger lijden en andere dronken zijn” (1 Kor 11, 20-22).

d. Doopsel

Doopsel

- Toetreden tot de gemeenschap van Jezus' volgelingen
 - *Geen rituele reiniging (zoals bij de joden), maar nieuwe geboorte*
- Paasnacht of andere feestdag
- Voorbereiding: **doopleerling** of catechumeen (onderzoek motieven om christen te worden)
- Doopsel door **onderdompeling** of **overgieting** door heilig water
- Zalven met gewijde olie of *chrisma*
- Drie initiatiesacramenten in één keer toegediend (// catechumenen vandaag)

Doopvont in de basiliek van Selçuk
(met oriëntatie van west naar oost)

Doopvont in oude Efese
(met oriëntatie van west naar oost)

e. Biecht en boete

Kerkelijke boete

- Publieke vorm in de eerste eeuwen
- Berouw over de daden en bereidheid tot boetedoening
- Sommigen kozen voor de harde lijn: zware zonden begaan na het doopsel kunnen geen door de kerk uitgesproken vergeving ontvangen.

Openbare boete (2de eeuw)

- Opname onder de boetelingen
- Vermaning door bisschop en geloofsonderricht
- Belijdenis (openbaar of privé)
- Boetetijd (tot 3 jaar, afhankelijk van de ernst): vasten en gebed
- Opname in de gemeenschap

Drie doodzonden (uit de *communio*)

- Echtsbreuk
- Moord
- Geloofsafval

f. Feesten in de kerk

Pasen

- Opstanding van de Heer
- Oudste feest
- Vasten (vanaf 4de eeuw: 40 dagen)

Hemelvaart

- Opvaring van Jezus Christus naar God
- 40ste dag van Pasen

Pinksteren

- Uitstorting van de Heilige Geest
- 50ste dag van Pasen

Kerstmis

- 25 december
- Eerste viering vanaf de 4de eeuw

Epifanie

- 6 januari
- Verschijning van Jezus aan de wereld (cf. Driekoningen)

Mariale feestdagen

- Vanaf 2de eeuw

Martelaren

- Verschillende feest- en gedenkdagen

Tussendoortje

A Crash Course in World History

‘Christianity
from Judaism
to Constantine’

Een kort
overzicht